

**ПОТЕКЛО И АДАПТАЦИЈА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -џи/-џи
(-џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК**

Апстракт: Во историскиот развој на македонскиот јазик навлезени се голем број на турски лексички заемки со турскиот суфикс -џи/-џи (-џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи). Со текот на времето овој суфикс во македонскиот јазик покажа голема омиленост, прифатеност и продуктивност.

До стандардизацијата на македонскиот јазик, суфиксот -џи/-џи навлегувал со изворната форма, во помал број примери останувал таков, во најголем број случаи доживувал спонтани адаптации (-џија, -џија, -џиа, -џиа, -џја, -џја, -џика, -џика, -џивка, -џифка, -џифка, -џија, -џија, -џи(и)џа, -џи(и)џа, -џиџа, -џиче, -џиче, -џивче, -џиџе, -џииче), а во ограничен број примери видоизменувања (-џија, -џија, -џика, -џиџе, -џиа) зависно од говорите со коишто доаѓал во допир. По стандардизацијата на македонскиот јазик најчесто се користи адаптираната форма -џија/-џија, а изворните форми -џи/-џи се својствени за одредени лексички слоеви. Со нормирањето, видоизменетите форми не се внесени во литературниот македонски јазик, но можат да се сретнат во македонските говори и дијалекти.

Клучни зборови: турскиот суфикс -џи/-џи, изворна форма на -џи/-џи, адаптирана форма на -џи, хибридни полиморфемни суфикси со -џи.

1. Вовед

Во рамките на лексичките заемки од турско потекло се наоѓа турскиот суфикс -џи/-џи (-џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи), кој со текот на времето во македонските говори навлегол во поголем број во споредба со другите суфикси. Со текот на времето овој суфикс во македонскиот јазик покажа голема омиленост, прифатеност и продуктивност. На почетокот суфиксот -џи/-џи навлегувал заедно со лексичките заемки од турско потекло, кои пред сè означувале вршител на дејство, а помалку носител на одредена карактеристика. Но потоа, пополека, овој фреквентен турски суфикс како носител на тие значења почнал да се одделува од основата на турските заемки, да се осамостојува и да се употребува за изведување на зборови од македонско и интернационално потекло или, што е уште поинтересно, за образување турски зборови по пат на аналогичност. Суфиксот -џи/-џи се покажа продуктивен и во другите балкански јазици, но неговата судбина зависеше од конкретните општествени и јазични услови во коишто функционираше.

До стандардизацијата на македонскиот јазик, суфиксот -џи/-џи навлегувал со изворната форма, во помал број примери останувал таков, во најголем број случаи доживувал спонтани адаптации (-џија, -џија, -џиа, -џиа, -џја, -џја, -џика, -џика, -џивка, -џифка, -џифка, -џија, -џија, -џи(и)џа, -џи(и)џа, -џиџа, -џиче, -џиче, -џивче, -џиџе, -џииче), а во ограничен број примери видоизменувања (-џија, -џија, -џика, -џиџе, -џиа) зависно од говорите со коишто доаѓал во допир.

По стандардизацијата на македонскиот јазик најчесто се користи адаптираната форма -џија/-џија, а изворните форми -џи/-џи се својствени за одредени лексички слоеви. Со нормирањето, видоизменетите форми не се внесени во литературниот македонски јазик, но можат да се сретнат во македонските говори и дијалекти. Паралелно со стандардизацијата на македонскиот јазик се доживеа и осовременување на секојдневниот живот што ги потисна старите занимања коишто се именуваа најмногу со суфиксот -џи/-џи (пр. *дервенџија, газозџија, калдрџија, билетџија* и сл.).

Изумирањето на старите занаети, а со самото тоа и минималната употреба на лексемите што означуваа занимање со овој суфикс, наведе многу лингвисти да се изјаснат песимистички за иднината на овој суфикс. Но токму проширените адаптирани форми (-џија/-чија) и осамостојувањето на суфиксот -џи/-чи со негово додавање на зборови од македонско, турско и интернационално потекло и градењето на нови лексеми (пр. *шегаџија*, *компјутерџија* и сл.), ја обнови продуктивноста на овој суфикс, го утврди неговото место во зборообразувачкиот систем на македонскиот јазик и ги поттикна лингвистите да се изјаснат оптимистички за иднината на овој суфикс. Но сè повеќе беше забележливо дека новите изведени зборови со суфиксот -џи/-чи добиваат стилска обоеност и подоминантно се наметнува значењето носител на карактеристика за сметка на значењето вршител на дејство (пр. *тремаџија*, *лакомџија*). Овие промени се случуваа во тек на неколку децении како одраз на општествено-економските и јазичните промени во Македонија што оставија свои траги во стандардниот говор, дијалектите, патронимијата и топонимијата.

2. Потекло на турскиот суфикс -џи/-чи (-сј, -сј, -су, -сју, -џј, -џј, -џу, -џју) и негова адаптација во македонскиот јазик

2.1. Потекло на турскиот суфиксот -џи/-чи (-сј, -сј, -су, -сју, -џј, -џј, -џу, -џју)

Турскиот суфикс -џи/-чи (-сј, -сј, -су, -сју, -џј, -џј, -џу, -џју) е стар суфикс што и во минатото и денес во турскиот јазик покажува голема продуктивност при градење именки, а помалку на придавки од именски корен или основа.

Поради природата на вокалите кои се тесни во овој суфикс (i, i, u, ü) и консонантите кои имаат свој звучен и безвучен парник (с, џ), овој суфикс во современиот турски јазик се јавува со осум варијанти (-сј, -сј, -су, -сју, -џј, -џј, -џу, -џју).

/ -Cİ/

(-с) i, (-с) i, (-с) u, (-с) ü
(-џ) i, (-џ) i, (-џ) u, (-џ) ü

Овие суфиксни варијанти во турскиот јазик се додаваат на коренот или основата на зборот според вокална и консонантска хармонија. Според големата вокална хармонија, ако во последниот слог од основата се наоѓаат меките вокали е, i, ö, ü, се додаваат варијантите -сј, -сју, -џј, -џју (пр. *biletçi*: билетар; *gemici*: бродар; *gözcü*: набљудувач; *gütmüşçü*: сребрар), а доколку во последниот слог се присутни тврдите вокали а, ı, o, u, се користат варијантите -сј, -су, -џј, -џу (пр. *mirasçı*: наследник; *karıcı*: портир; *yolcu*: патник; *patukçu*: памучар). По правилата на малата вокална хармонија ако во последниот слог од основата се наоѓаат меките вокали е, i, се додаваат варијантите -сј, -џј (пр. *gemici*: бродар; *çiçekçi*: цвеќар), доколку последниот слог ги содржи вокалите ü, ö, се користат варијантите -сју, -џју (пр. *kömirçü*: јагленар; *köşçü*: тапанар), кога во последниот слог ги има вокалите а, ı, се применуваат варијантите -сј, -џј (пр. *karıcı*: портир; *çakmakçı*: изработувач и продавач на запалки, кремен и сл.), а доколку во последниот слог ги има вокалите о, u, следуваат варијантите -су, -џу (пр. *motorcu*: мотоциклист; *patukçu*: собирач на памук). Според консонантската хармонија доколку основата завршува со звучен консонант (b, c, d, g, j, v, z) и сонант (l, m, n, r, y, ğ), се додаваат варијантите -сј, -сј, -су, -сју што почнуваат со консонантот /с/ (пр. *avcı*: ловец; *denizci*: поморец; *kolcu*: надгледувач; *camcı*: стаклар; *fırıncı*: пекар; *tamirci*: поправач; *alayıcı*: подбивач; *bağcı*: лозар), а доколку завршува основата со безвучен консонант (p, ç, t, k, ş, f, s, h), се користат аламорфите -џј, -џј, -џу, -џју што имаат иницијално /џ/ (пр. *çöpçü*: ѓубрар; *hiççi*: нихилист; *imalatçı*: производител; *balıkçı*: рибар; *işçi*: работник; *fotoğrafçı*: фотограф; *dansçı*: танчар; *ahçı*: готвач).

Во нашиот фонд на лексеми со турски елементи, овој суфикс се јавува со две варијанти: -џи (-џи) и -џи (-џи). Причината на оваа состојба треба да се бара во историскиот развој на турскиот јазик. На почетокот овој суфикс во старотурскиот јазик имал само две варијанти -џи (-џи) и -џи (-џи) кои со голема веројатност се употребувале со истата форма и во староанадолскиот турски јазик, а дури во почетниот период на османско-турскиот јазик се јавиле и варијантите на овој суфикс со консонантот /с/ (ц): -сџи (-џи) и -сџи (-џи). Варијантите на оваа наставка со заокружените вокали (-џи, -сџи, -џи, -сџи) се јавиле во крајниот период на османско-турскиот јазик.

Навлегувањето на турските елементи во македонскиот јазик е најинтензивен во османлискиот период, во времето на османско-турскиот јазик. Токму поради ова турските зборови со овој суфикс во македонскиот говор на почетокот навлегувале со варијантата -џи, -сџи (-џи, -џи), додека варијантите -џи, -сџи (-џи, -џи) не се сретнуваат веројатно поради неутралноста на фонема /џ/, која се јавува како темен вокал во македонскиот јазик. Оваа состојба може мошне добро да се согледа во лексичките заемки и во патронимскиот и топонимскиот материјал.

Во македонскиот јазик, патронимијата и топонимијата се сретнуваат лексички заемки со изворните варијанти -џи/-џи во помал број. Лексичките заемки со овој суфикс се покарактеристични за архаизмите како што се: *абаџи, авџи, бавчанџи, биринџи, бојаџи, демирџи, јазиџи, казанџи, калтакџи, кираџи, сапунџи, симитџи* и сл. Во патронимијата се јавуваат презимињата како *Абаџи, Бојаџи, Калаџи, Кантарџи, Самарџи, Шеќерџи* сл., а во топонимијата постојат називи како што се: *Балтаџи Мало, Бостанџи Валок, Делеџи Јолџи, Јолџи - Чешма, Кавеџи Мало, Капиџи Мало* и сл.

Со текот на времето изворните варијанти -џи/-џи се адаптирале со поврзување со разновидни суфикси при што се добиле хибридни полиморфемни суфикси што се најприсутни во стандардниот македонски јазик и коишто му овозможиле опстанок.

2.2.Адаптација на турскиот суфикс -џи/-џи (-сџи, -сџи, -сџи, -сџи, -џи, -џи, -џи, -џи) во македонскиот јазик

На почетокот во македонскиот јазик навлегувале лексички заемки со изворните варијанти на суфиксот -џи/-џи. Како што овие лексеми станувале омилени и си го утврдувале своето место во лексичкиот фонд на македонскиот јазик, паралелно од страна на народот доживувале спонтана адаптација според неговата јазична меморија. Велиме спонтана адаптација бидејќи во периодот кога навлегувал и се адаптирал овој суфикс, македонскиот јазик не бил нормиран јазик.

Адаптацијата на турскиот суфикс -џи/-џи (-сџи, -сџи, -сџи, -сџи, -џи, -џи, -џи, -џи), во македонскиот јазик се јавила како потреба и поради суштинската разлика на турскиот и на македонскиот јазик во поглед на родот. Турскиот јазик нема граматички род, додека македонскиот јазик има граматички род. Како резултат на оваа карактеристика, народот при присвојувањето на лексемите со турскиот суфикс -џи/-џи, правел адаптација и во однос на родот. Овој суфикс наметнувал потреба за адаптација во однос на родот, бидејќи суфиксот пред сè означува вршител на дејство или носител на карактеристика каде што најмногу се јавуваат лица од машки, женски или граматички среден род.

Адаптацијата се правела со поврзување на варијантите -џи/-џи со разновидни словенски и други суфикси при што се добивале хибридни полиморфемни суфикси коишто придонесувале местото на турцизмите подобро да се утврди во македонскиот јазик, но воедно и да се направи дистинкција во однос на родот во македонскиот јазик. При создавањето на овие полиморфемни суфикси се јавиле многу варијанти затоа што македонскиот јазик не бил нормиран. По нормирањето на македонскиот јазик, тие

форми останале во дијалектите, разговорниот јазик, народното творештво, патронимијата и топонимијата, а во современиот македонски јазик се стандардизирале.

2.2.1. Адаптација на турскиот суфикс -џи/-чи (-џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи) во македонскиот јазик за изразување на машки род – Изворните варијанти -џи/-чи се адаптирале со поврзување со суфиксот -ја при што се добиле хибридниите суфикси -џија/-чија што означуваат машки род (пр. *дуќанџија*, *симитџија*) и се најприсутни во стандардниот македонски јазик. Оваа хибридна форма ја обнови продуктивноста на овој суфикс во македонскиот јазик (пр. *шегаџија*, *баскетџија*). Полиморфемниот суфикс **-џија/-чија** во дијалектите и во народните литературни дела доживеал скратени адаптирани форми како што се: **-џиа** (пр. *ракиџиа*), **-џја** (пр. *шакаџја*), **-џиа** (пр. *каикџиа*) **-џја** (пр. *мајтапџја*) и видоизменетите адаптирани форми **-џија** (пр. *абержија*), **-џиа** (пр. *меанџиа*) и **-џија** (пр. *батаџија*).

Во стандардизираниот македонски јазик е прифатено доколку коренот или основата завршуваат на самогласка (а, е, и, о, у), звучна согласка (б, в, г, д, ѓ, ж, з, с, џ) или сонант (ј, л, љ, м, н, њ, р), да се употреби звучната варијанта -џи (пр. *водаџија*, *ловџија*, *јабанџија*), а доколку коренот или основата завршуваат со безвучна согласка (п, ф, к, т, ќ, ш, с, ц, ч, х), да се примени безвучната варијанта -чи (пр. *мајтапчија*). Во литературниот македонски јазик најголемиот број именки со суфиксот -џи/-чи се градени по овој принцип.

Но во разговорниот јазик и во дијалектите се забележуваат отстапувања што се изразуваат како обопштување на варијантата -џија и обопштување на варијантата -чија.

Обопштувањето на варијантата -џија се реализира со асимилација на безвучната согласка на која завршува коренот или основата (пр. *каик* + *џија* < *каикџија*; *мајтап* + *џија* < *мајтапџија* и сл.). Но при обопштување на варијантата -џија се јавуваат најмалку прифатливи примери од типот *каикџија*, *пекмесџија*, *симитџија*, *топџија*, *тухаџија*, *чакџаџија*, *автобусџија*, *баскетџија*, *муабетџија* и слично поради отсуство на едначење по звучност.

Обопштувањето на варијантата -чија се реализира со асимилација на звучната согласка на која завршува коренот или основата (пр. *водовод* + *чија* < *водовотчија*, *кораб* + *чија* < *корапчија*, *кромид* + *чија* < *кромитчија*, *сладолед* + *чија* < *сладолетчија* и сл.). При обопштување на варијантата -чија забележливи се неприфатливи примери како што се *газозчија*, *емивчија*, *накавчија* и слично поради отсуство на едначење по звучност.

Полиморфемниот суфикс -џија/-чија ги има следниве варијанти кои се создале како резултат на скратените или адаптираните варијанти:

- **Полиморфемниот суфикс -џија** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи што се користи во литературнојазичната норма. Пр. *абаџија*, *абержија*, *авџија*, *алваџија*, *амамџија*, *аџија*, *бадиџија*, *бозаџија*, *бојаџија*, *бонбонџија*, *гајдаџија* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -чија** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -чи што се користи во литературнојазичната норма. Пр. *билетчија*, *бурекчија*, *гурбетчија*, *есапчија*, *мирасчија*, *ортакчија*, *руиветчија*, *саатчија*, *симитчија* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џија** е видоизменета адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џија/-чија што се сретнува во мал број дијалекти (пр. галичкиот) и во дела од областа на народното творештво. Пр. *абержија*, *бичкиџија*, *бостанџија*, *кавгаџија*, *џираџија* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џија** е видоизменета адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џија/-чија што се сретнува во мал број дијалекти (пр. преспанскиот) и во дела од областа на народното творештво. Пр. *батаџија* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиа** е скратена форма на адаптираната варијанта -џија што се сретнува во голем број дијалекти и во дела од областа на народното

творештво. Пр. *арабаџиџа, ракиџиџа, балтаџиџа, басмаџиџа, вирџиџиџа, гемиџиџа, даваџиџа, јабанџиџа, механџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџа** е скратена форма на адаптираната варијанта -џиџа што се сретнува во голем број дијалекти и во дела од областа на народното творештво. Пр. *занаџатџиџа, ибриџиџа, изметџиџа, каикџиџа, бекџиџа, мираџиџа, небетџиџа, папукџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџа** е скратена форма на видоизменетата адаптирана варијанта -џиџа и се сретнува во оние дијалекти и дела во кои обично се јавува и варијантата -џиџа. Пр. *меанџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџа** е скратена форма на адаптираната варијанта -џиџа што се сретнува во мал број дијалекти (пр. вевчански) и во дела од областа на народното творештво. Пр. *атарџиџа, чаламџиџа, шакаџиџа, шараџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџа** е скратена форма на адаптираната варијанта -џиџа што се сретнува во мал број дијалекти (пр. вевчански) и во дела од областа на народното творештво. Пр. *мајтанџиџа* и сл.

2.2.2. Адаптација на турскиот суфиксот -џи/-џи (-џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи) во македонскиот јазик за изразување на женски род – Изворните варијанти -џи/-џи се адаптирале со спојување со суфиксот -џа и -џа при што се образувале хибридниите суфикси -џа/-џа и -џа(и)џа/-џа(и)џа што изразуваат женски род (пр. *џанџиџа, џорбаџиџа, џорбаџиџа, џорбаџиџа*). Во стандардниот македонски јазик овие суфикси најмногу се употребуваат при градење лексеми кои изразуваат женски лица. Полиморфемните суфикси -џа/-џа и -џа(и)џа/-џа(и)џа имаат многу варијанти коишто се создале со додавање на одреден консонант помеѓу турскиот суфикс -џи/-џи и суфиксите -џа и -џа како што се:

- **Полиморфемниот суфикс -џа** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи што се користи во литературнојазичната норма, но се сретнува и во дијалектите и во народното творештво. Пр. *џаџиџа; џубовџиџа; џубетџиџа; џметџаџиџа; џалбаџиџа; џегаџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џа** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи што се користи во литературнојазичната норма, но исто така се користи во дијалектите и во народното творештво. Пр. *џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џа** е видоизменета адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џа/-џа што се користи во мал број дијалекти и во народното творештво. Пр. *џаџиџа; џаџиџа џеенџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џа** е проширена форма на адаптираната варијанта -џа што се создала со додавање на консонантот „в“ помеѓу турскиот суфикс „џи“ и суфиксот „-џа“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џа** е проширена форма на адаптираната варијанта -џа што се создала со додавање на консонантот „ф“ помеѓу турскиот суфикс „џи“ и суфиксот „-џа“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џа** е проширена форма на адаптираната варијанта -џа што се создала со додавање на консонантот „ф“ помеѓу турскиот суфикс „џи“ и суфиксот „-џа“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *џаџиџа; џаџиџа; џаџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џа** е проширена форма на адаптираната варијанта -џа што се создала со додавање на консонантот „џ“ помеѓу турскиот суфикс „џи“ и суфиксот „-џа“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво.

творештво. Пр. *атрџијка; касканџијка; кесеџијка; кираџијка; куемџијка; меанџијка; пазарџијка; изметџијка* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -чијка** е проширена форма на адаптираната варијанта -чика што се создала со додавање на консонантот „ј“ помеѓу турскиот суфикс „-џи“ и суфиксот „-ка“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *изметџијка, измитџијка* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џи(и)џа** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи со спојување на суфиксот -(и)џа што се користи во литературнојазичната норма, но исто така се користи во дијалектите и во народното творештво. Пр. *јан-кесеџиџа; меанџиџа; чорбаџиџа; амамџиџа; бадијалџиџа; големџиџа; тутунџиџа; чорбаџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џи(и)џа** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи со спојување на суфиксот -(и)џа што се користи во литературнојазичната норма, но исто така се користи во дијалектите и во народното творештво. Пр. *акџиџа* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџа** е проширена форма на адаптираната варијанта -џиџа што се создала со додавање на консонантот „ј“ помеѓу турскиот суфикс „-џи“ и суфиксот „-(и)џа“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *чорбаџиџа* и сл.

2.2.3. Адаптација на турскиот суфикс -џи/-џи (-џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи, -џи) во македонскиот јазик за изразување среден род –Изворните варијанти -џи/-џи се адаптирале со спојување со суфиксот -џе при што се образувале хибридните суфикси -џиче/-џиче што имаат деминутивно значење, но говорителот може да ги користи и за изразување среден род (пр. *дуќанџиче*). Во стандардниот македонски јазик овој суфикс најмногу се употребува при градење лексеми со деминутивно-хипокористично значење. Полиморфемниот суфикс -џиче/-џиче има неколку варијанти кои се создале со додавање на одреден консонант и вокал помеѓу турскиот суфикс -џи/-џи и суфиксот -џе како што се:

- **Полиморфемниот суфикс -џиче** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи што се користи во литературнојазичната норма, но се сретнува и во дијалектите и во народното творештво. Пр. *алваџиче; гајдаџиче; дуќанџиче; јабанџиче, кираџиче, кондуриџиче* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиче** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи што се користи во литературнојазичната норма, но се сретнува и во дијалектите и во народното творештво. Пр. *бичакџиче, конакџиче, зјнданџиче* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џивче** е проширена форма на адаптираната варијанта -џиче што се создала со додавање на консонантот „в“ помеѓу турскиот суфикс „-џи“ и суфиксот „-џе“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *јабанџивче; јазаџивче; кавгаџивче; кираџивче; кувенџивче, куменџивче; меанџивче; кумурџивче; фалбаџивче* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџе** е проширена форма на адаптираната варијанта -џиче што се создала со додавање на консонантот „ј“ помеѓу турскиот суфикс „-џи“ и суфиксот „-џе“ и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *јабанџиџе; кесаџиџе; кираџиџе; куменџиџе* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџе** е видоизменета адаптирана варијанта на формата -џиџе и се сретнува во дијалектите и во народното творештво. Пр. *зјнданџиџе* и сл.

- **Полиморфемниот суфикс -џиџе** е адаптирана варијанта на турскиот суфикс -џи со спојување на суфиксот -џе што се користи во разговорниот јазик, но исто така се користи во дијалектите и во народното творештво. Пр. *симиџиџе* и сл.

2.2.4. Адаптација на турскиот суфикс -џи/-џи (-сј, -сј, -сј, -сј, -сј, -сј, -сј, -сј)
во македонскиот јазик за изразување множина – Во македонскиот стандарден јазик лексемите со турскиот суфикс -џи/-џи во принцип образуваат обична множина со која се дава информација дека станува збор за повеќе од еден предмет или лица. Обичната множина кај лексемите со турскиот суфикс -џи/-џи се образува со суфиксот за множина во македонскиот јазик -и. При додавањето на множинскиот суфикс -и на лексемите образувани со изворната варијанта -џи/-џи, што многу ретко се сретнува во стандардниот македонски јазик, во дијалектите и во народното творештво, не се случуваат никакви фонетски и морфолошки промени, односно множинскиот суфикс директно се додава на основата на именката. Пр. авџи - *авџии*; анџи - *анџии*; кувенџи - *кувенџии*.

Во стандардниот македонски јазик бидејќи суфиксот -џи/-џи обично се сретнува во адаптирана варијанта, множинскиот суфикс се додава на крајот на полиморфемните суфикси градени со -џи/-џи кои изразуваат машки или женски род и при тоа се случуваат одредени промени. Доколку лексемите со полиморфемните суфикси -џи/-џи изразуваат машки род, се забележува дека од полиморфемниот суфикс отпаѓа -ја, останува само -џи/-џи на кој се додава множинскиот суфикс -и. Пр. абаџија - *абаџии*; аберџија - *аберџии*; аирџија - *аирџии*; симитџија – *симитџии*; пазарџија - *пазарџии*. Ако лексемите со полиморфемните суфикси -џи/-џи изразуваат женски род, се забележува дека полиморфемниот суфикс останува, само последната фонема отпаѓа и се заменува со множинскиот суфикс -и. Пр. јабанџика - *јабанџики*; кираџика - *кираџики*; бифеџика - *бифеџики*; дерменџика - *дерменџики*. Во народниот говор и во народното творештво се јавуваат најразновидни полиморфемни суфикси со -џи/-џи кои исто така можат да добијат множински суфикс. Пр. аберџија - *аберџии*; кавгаџија - *кавгаџии*; батакџија – *батакџии*.

Заклучок

Во историскиот развој на македонскиот јазик навлезени се голем број на турски лексички заемки со турскиот суфикс -џи/-џи (-сј, -сј, -сј, -сј, -сј, -сј, -сј, -сј). Со текот на времето овој суфикс во македонскиот јазик покажа голема омиленост, прифатеност и продуктивност.

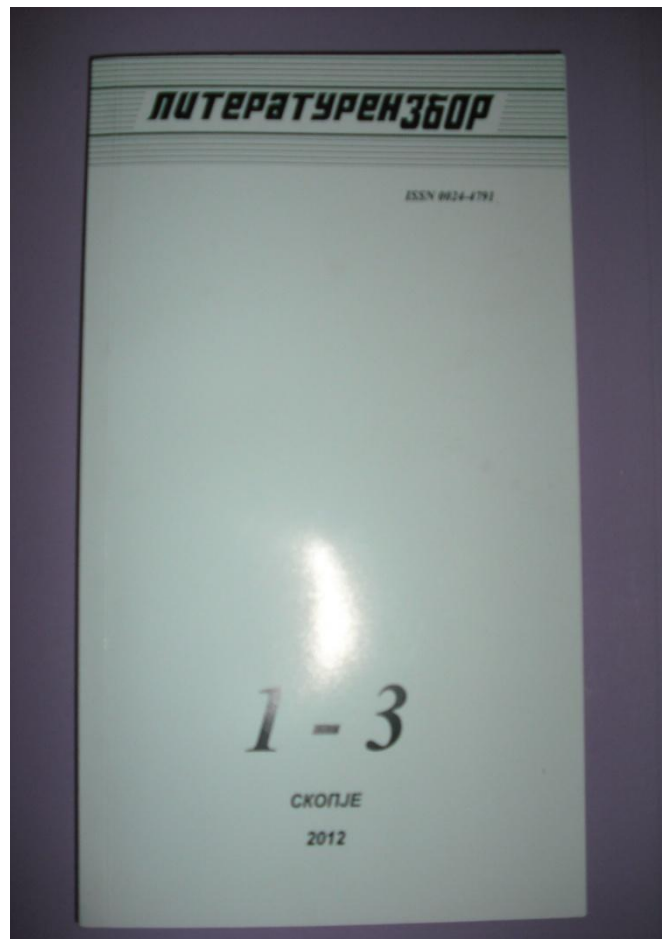
До стандардизацијата на македонскиот јазик, суфиксот -џи/-џи навлегувал со изворната форма, во помал број примери останувал таков, во најголем број случаи доживувал спонтани адаптации (-џија, -џија, -џиа, -џиа, -џја, -џја, -џика, -џика, -џивка, -џифка, -џифка, -џија, -џија, -џи(и)ца, -џи(и)ца, -џија, -џиче, -џиче, -џивче, -џијче, -џииче), а во ограничен број примери видоизменувања (-џија, -џија, -џика, -џијче, -џиа) зависно од говорите со коишто доаѓал во допир. По стандардизацијата на македонскиот јазик најчесто се користи адаптираната форма -џија/-џија, а изворните форми -џи/-џи се својствени за одредени лексички слоеви. Со нормирањето, видоизменетите форми не се внесени во литературниот македонски јазик, но можат да се сретнат во македонските говори и дијалекти.

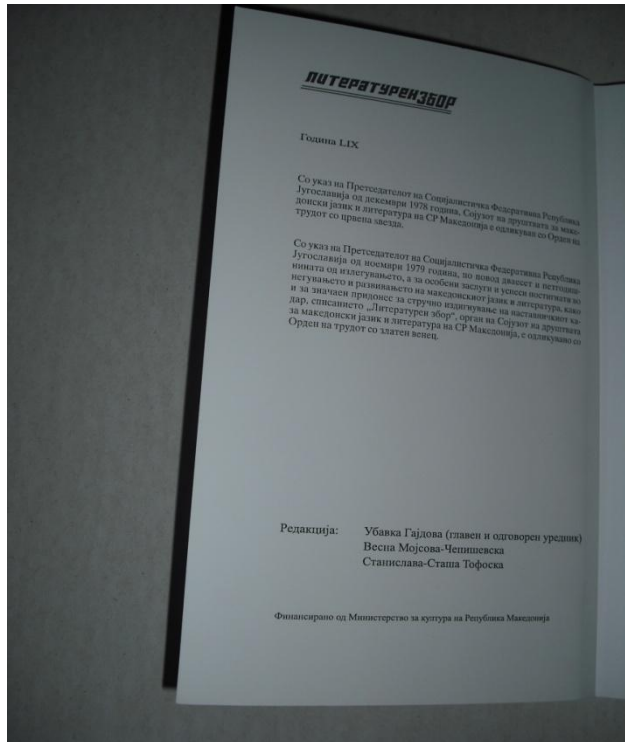
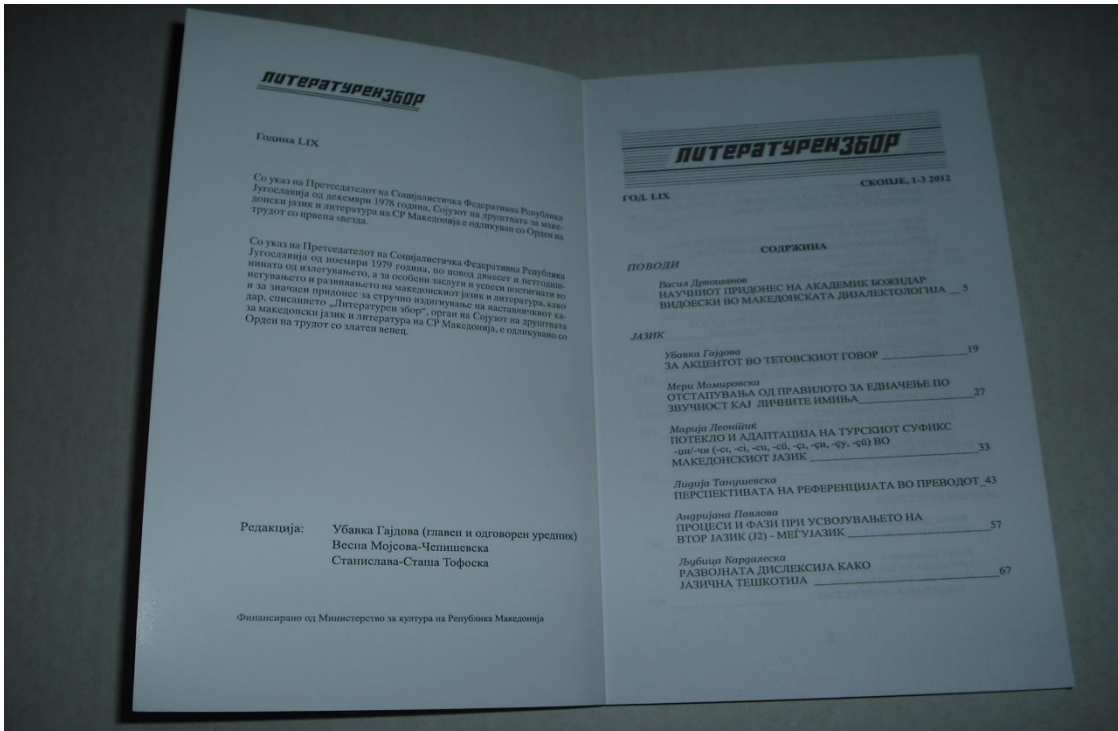
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ergin, Muharrem. (1985). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları;
2. Конески, Кирил. (1995). *Зборообразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: Бона;
3. Леонтиќ Марија. (2009). *Турските суфикси во македонскиот јазик со паралели од македонската патронимија и топонимија*. (необјавена докторска дисертација). Скопје: Универзитет „Свети Кирил и Методиј“ – Филолошки факултет „Блаже Конески“;
4. Настева Јашар Оливера. (2001). *Турските лексички елементи во македонскиот јазик*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.

Лектура: проф. д-р Симон Саздов

Превод на апстрактот од македонски на англиски: м-р Крсте Илиев

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ГОД. LIX

СКОПЈЕ, 1-3 2012

СОДРЖИНА

ПОВОДИ

Васил Дрвошанов
НАУЧНИОТ ПРИДОНЕС НА АКАДЕМИК БОЖИДАР
ВИДООСКИ ВО МАКЕДОНСКАТА ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈА __ 5

ЈАЗИК

Убавка Гајдова
ЗА АКЦЕНТОТ ВО ТЕТОВСКИОТ ГОВОР _____ 19

Мери Момировска
ОТСТАПУВАЊА ОД ПРАВИЛОТО ЗА ЕДНАЧЕЊЕ ПО
ЗВУЧНОСТ КАЈ ЛИЧНИТЕ ИМИЊА _____ 27

Марија Леонтиќ
ПОТЕКЛО И АДАПТАЦИЈА НА ТУРСКИОТ СУФИКС
-ци/-чи (-си, -си, -си, -си, -џи, -џи, -џи, -џи) ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК _____ 33

Лидија Танушевска
ПЕРСПЕКТИВАТА НА РЕФЕРЕНЦИЈАТА ВО ПРЕВОДОТ _____ 43

Андријана Павлова
ПРОЦЕСИ И ФАЗИ ПРИ УСВОЈУВАЊЕТО НА
ВТОР ЈАЗИК (L2) - МЕЃУЈАЗИК _____ 57

Љубица Каргалеска
РАЗВОЈНАТА ДИСЛЕКСИЈА КАКО
ЈАЗИЧНА ТЕШКОТИЈА _____ 67

